

Tôn Kính Tổ Tiên

HỒ ĐỨC LINH

Là người Công giáo tại Việt Nam cũng như tại hải ngoại, chúng ta rất băn khoăn về việc cúng bái tổ tiên, làm sao thì được làm sao thì tránh? Câu hỏi này đã được ghi nhận khi các nhà truyền giáo phương Tây đặt chân đến Á Châu và được tường trình về Tòa Thánh với bao tranh cãi về hội nhập văn hóa. Phần nào đó cũng ảnh hưởng đến việc phúc âm hóa và việc bài đạo trong những thế kỷ trước và ngay cả hôm nay.

Để làm sáng tỏ vấn đề, hội đồng Giám mục Việt Nam vào ngày 23 tháng 10 năm 2019 đã ra văn kiện “*Hướng Dẫn Việc Tôn Kính Tổ Tiên*”⁽¹⁾, trong đó có đầy đủ nghi thức cho các buổi lễ. Chúng tôi xin trích dẫn dưới đây những điều thực tế trong văn kiện để mọi người Công giáo áp dụng.

Trong lịch sử, nỗ lực hội nhập văn hóa về tôn kính tổ tiên của Giáo Hội tại Việt Nam và tại các nước Trung Hoa, Hàn Quốc, Đài Loan và Nhật Bản đã gặp trắc trở suốt mấy trăm năm dài. Mãi tới năm 1939 bộ Truyền giáo mới ban hành Huấn thị Plane Compertum Est (8.12.1939). Tuy Huấn thị có mặt vào đúng thời điểm bùng nổ chiến tranh Thế Giới Lần Thứ II (1939-1945), nhưng Việt Nam cũng như các nước Á Đông đã mừng vui đón nhận Huấn thị như đón luồng gió mới.

Tiếp đó, dù còn trong tình thế chiến tranh, HĐGM/NVN đã đáp ứng Huấn thị bằng Thông cáo (1965) và Quyết nghị (1974) với đường hướng minh bạch: “*Giáo hội không hủy bỏ hay đập tắt những giá trị thiện hảo, liêm chính, chân thành của các dân tộc... nhưng muốn thánh hóa những phong tục cũng như những truyền thống chân chính của các dân tộc*”. Hôm nay, tiếp nối Thông cáo và Quyết Nghị HĐGM/NVN, chúng tôi đề ra đường hướng áp dụng cụ thể mục vụ hội nhập văn hóa về lòng tôn kính tổ tiên.

Trước những đòi hỏi cấp bách của công trình loan báo Tin Mừng tại Việt Nam hôm nay, chúng tôi ấn định những hướng dẫn cụ thể cho cuộc hội nhập văn hóa về lòng tôn kính tổ tiên, đặc biệt trong lễ cưới và lễ tang như sau:

NHỮNG NỀ NẾP VĂN HÓA

Bàn thờ gia tiên

Chúng tôi khuyến khích mỗi gia đình Công giáo nên lập bàn thờ gia tiên để kính nhớ ông bà tổ tiên. Bàn thờ gia tiên được đặt dưới bàn thờ Chúa trong gia đình. Trên bàn thờ có thể treo di ảnh ông bà hoặc họ hàng thân thuộc, nhưng không bày biện những gì có tính cách mê tín.

Lễ gia tiên tại gia đình Công giáo

Những lời cầu nguyện trong lễ gia tiên (tại gia) không thuộc phụng vụ thánh lễ và phụng vụ bí tích. Thông thường trong nghi thức lễ cưới và lễ tang, lễ gia tiên là nghi thức xã hội dân sự nhưng luôn được kết thúc bằng lời cầu nguyện dâng lên Chúa nhằm thánh hóa các nghi thức xã hội dân sự và mang lại ý nghĩa thiêng liêng cho các nghi thức này.

Trong lễ gia tiên, những lời khuyên nhủ của bố mẹ và các vị cha bác phải thấm nhuần đạo lý Tin Mừng. Các vị có thể chia sẻ những kinh nghiệm khôn ngoan, thực tế về hôn nhân gia đình, nhưng cần nhắc nhở đôi tân hôn về ý nghĩa, mục đích của hôn nhân Công giáo, trong đó có lòng hiếu thảo và biết ơn ông bà tổ tiên.

Lễ gia tiên tại gia đình lương dân

Tại các gia đình lương dân vào những dịp lễ tết, giỗ kỵ, lễ gia tiên thường gồm một số nghi thức có tính chất tín ngưỡng. Nhiều gia đình lương dân có con dâu, con rể Công giáo giữ vai trò tổ chức lễ gia tiên hoặc cùng với gia đình cúng giỗ gia tiên. Để giữ tình thuận thảo với gia đình đôi bên, những người con dâu, con rể này và con cái của họ có thể sắm sửa lễ vật và dâng lễ vật trên bàn thờ gia tiên, vái hương trước di ảnh tổ tiên nhưng cần hiểu: trong lòng chỉ tôn thờ một Thiên Chúa duy nhất, đồng thời cũng sẵn sàng bày tỏ lòng thảo hiếu biết ơn tổ tiên qua các nghi thức lễ gia tiên và xác nhận thảo hiếu với tổ tiên là bốn phận của Kitô hữu.

Cờ Ngũ Hành

Cờ ngũ hành được sử dụng phổ thông từ lâu đời không chỉ ở Việt Nam mà còn tại Trung Hoa, Nhật Bản, Hàn Quốc. Trong các lễ hội, đình đám tại Việt Nam, đều có trưng cờ ngũ hành. Nhiều giáo phận đã có sáng kiến sử dụng cờ ngũ hành với hình thánh giá trong lòng cờ. Thượng cờ ngũ hành trong xóm đạo, nơi nhà thờ cách nào đó cũng là khẳng định người Việt cùng có chung với nhau cảm xúc, lối nghĩ, tâm hồn Việt. Đức Thánh Giáo Hoàng Gioan Phaolô II đã khẳng định, Phúc Âm Chúa Kitô luôn sẵn sàng đồng hành với các dân tộc, đồng hành với những cảm xúc vui buồn, với cả niềm hãnh diện của các dân tộc, trong đó có dân tộc Việt Nam. *“Hỡi các dân tộc khắp mọi nơi, hãy mở cửa cho Chúa Kitô! Phúc Âm của Người không bao giờ làm mất đi tự do của con người, mất đi việc tôn trọng cần phải có đối với mọi nền văn hoá cũng như với bất cứ những gì tốt lành nơi mỗi một tôn giáo”* (Redemptoris Missio, 2).

NHỮNG THÓI TỤC TRÁI VỚI ĐỨC TIN CÔNG GIÁO

Giáo Hội tại Việt Nam luôn tôn trọng nền văn hoá dân tộc mình cũng như tôn trọng bất cứ những gì tốt lành nơi mỗi tôn giáo (x. Redemptoris Missio, 2), nhưng giáo hữu không

được thực hiện những thói tục ngược chiều với đức tin Công giáo sau đây:

Coi tuổi, coi “ngày lành tháng tốt”

Coi tuổi, chọn “ngày lành tháng tốt” (như trong lễ cưới hỏi, lễ tang và các sinh hoạt như buôn bán, xuất hành, khởi công xây dựng, sinh con cái...) là đi ngược với xác quyết “Đức Kitô... là chủ thời gian và muôn thế hệ” (Sách Lễ Roma, Nghi thức làm phép nền Phục Sinh)

Đặt tượng thần tà, ông địa

Cúng vái và đặt tượng Thần Tài, Ông Địa tại cửa hàng hay nhà riêng để cúng vái và cầu xin tiền tài như các lương dân quen làm là lỗi phạm giới răn thứ nhất, “thờ phượng và kính mến một Thiên Chúa duy nhất”.

Đặt hồn bạch hay linh vị

Hồn bạch là miếng vải dài phủ mặt người vừa qua đời, về sau dùng để kết thành hình người được đặt trên giường thờ (linh tọa) và gia đình tin tưởng hồn người chết sẽ hiện diện tại đây. Dân gian cũng có thói quen đặt linh vị (bài vị) trên bàn thờ gia tiên. Linh vị là tấm gỗ ghi tên tuổi và chức vị người đã chết đặt nơi bàn thờ gia tiên. Linh vị được coi là vật thiêng, nơi linh hồn người chết ở lại với người thân trong nhà, nên gia đình đi chuyển đi đâu đều mang theo. Đặt hồn bạch hay linh vị là ngược với đức tin Công giáo. HĐGM/NVN đã khẳng định: *“Bàn thờ gia tiên để kính nhớ ông bà tổ tiên được đặt dưới bàn thờ Chúa trong gia đình, miễn là trên bàn thờ không bày biện điều gì mê tín dị đoan, như hồn bạch”* (QNHĐGM/NVN 1974, 1).

Mở cửa mã

Mở cửa mã là nghi thức làm tại mồ mã người mới được chôn cất. Gia đình có lễ tang tin tưởng, mở cửa mã để giúp cho hồn người chết đi lên đầu thai (trong nghi thức người ta quen đặt một cây thang có 7 bậc dành cho nam và 9 bậc dành cho nữ để tìm lối ra siêu thoát). Những việc làm này là ngược với đức tin Công giáo (x. QNHĐGM/NVN 1974,1).■